

ምዕራፍ ስራት

ሕዝባዊ ጉዳዮች

ከምዕራፍ ትምህርት አጠቃላይ የሚጠበቁ ውጤቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፦

- ኤች አይቪ/ኤድስን ለመከላከል በሚደረገው እንቅስቃሴ ውስጥ ትሳተፋላችሁ።
- የሕፃናት መብቶች ጥሰትና መከላከያ መንገዶችን በምሳሌ ታስረዳላችሁ።
- የምሥራቅ አፍሪካ አጋር መንግሥታትን፣ አባል ሀገሮችንና የጋራ ዓለማዎቻቸውን ትለያላችሁ።

4.1. የሥነ ሕዝብ ጉዳዮች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፦

- ኤች አይቪ/ኤድስን በመከላከል ረገድ የኅብረተሰብ ተሳትፎ የሚኖረውን ጠቀሜታ ትገልጻላችሁ።
- ኤች አይቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ካለ ወገኖችና ቤተሰቦቻቸው ጋር እንዴት መማርና መኖር እንደሚቻል አዎንታዊ አመለካከት ታሳያላችሁ።
- ኤች አይቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ያለ ወገኖችን ከማግለልና ከማዳላት ይልቅ ቤተሰቦቻቸውን ለመርዳትና አብሮ ለመኖር ኃላፊነት ትወስዳላችሁ።

ቁጠራ ቃላት

- ወላጆቻቸውን ያጡ
- ማግስል
- መደብ

◆ ኤች አይ ቪ/ ኤድስን ስመዋጋት የማኅበረሰብ አጋርነትና የዜግነት ድርሻን መወጣት

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድነው?
- ኤች አይ ቪ/ኤድስ ከሕንድ ሰው ወደ ሌላ ሰው እንዴት ይተላለፋል?

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ በማኅበረሰብ ላይ ምን ምጣኔ ሀብታዊና ማኅበራዊ ችግሮች ያስከትላል?
- ራሳችሁን ከኤች አይ ቪ/ኤድስ እንዴት ትከላከላላችሁ?

ኤች አይ ቪ/ኤድስ በኢትዮጵያና በሌሎችም የምሥራቅ አፍሪካ አገሮች ከፍተኛ የሞት አደጋ የሚያስከትል በሽታ ነው። የምጣኔ ሀብትና የማኅበራዊ ችግሮች መንስኤም ነው። የተማሩና ሙያ ያላቸውን ሰዎች ሕይወት ይቀጥፋል። ይህ ሁኔታ ደግሞ የሀገርን እድገት ይገታል። የወላጆች መሞት ቤተሰብን ይበትናል። በርካታ እናትና አባት የሞቱባቸው ልጆች ይፈጠራሉ። እንዲህ ያሉ ሕፃናት ወይም ልጆች ከማኅበረሰቡ ድጋፍና እንክብካቤ ይፈልጋሉ።

◆ ኤች አይ ቪ/ኤድስን ለመዋጋት የትኞቹ ዘዴዎች ጠቃሚዎች ናቸው?

ኤች አይ ቪ/ኤድስን ለመዋጋት ሁላችሁም ዝግጁ መሆን አለባችሁ። ራሳችሁን ከኤች አይ ቪ/ኤድስ ለመከላከል ሌሎች ሰዎች በተጠቀሙባቸው መርፌና ምላጭ መጠቀም የለባችሁም። ኤች አይ ቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ለሚገኙ ትላልቅ ሰዎችም ሆነ ሕፃናት እንክብካቤ ማድረግ ይገባችኋል።

◆ እንክብካቤና ድጋፍ መስጠት

ኤች አይ ቪ/ኤድስን መዋጋት ሌላ የሚያካትተው ጠቃሚ ነገር አለ። ይኸውም ኤች አይ ቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ላለባቸው ወገኖች ድጋፍ መስጠትና እንክብካቤ ማድረግ ነው። በኤች አይ ቪ/ኤድስ ላይ የኅብረተሰብ የነቃ የመከላከል ተሳትፎ አስፈላጊ ነው። ይኸውም ስለ ኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገድ ማወቅ ወይም ከኤች አይ ቪ/ኤድስ ጋር የተጎዳኙ ችግር ፈጣሪ ምክንያቶችን መገንዘብ ጠቃሚ ነው። ሰዎች ኤች አይ ቪ/ኤድስ የማይተላለፍባቸውንና የሚተላለፍባቸውን መንገዶች ለይተው ማወቅ አለባቸው። ከዚህም በላይ እናንተ ኤች አይ ቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ለሚገኝ ሰዎች ልዩ ልዩ አገልግሎቶች በመስጠት መንከባከብ ትችላላችሁ። በቫይረሱ ምክንያት አቅም ላጡ ወገኖች በቡድን ሆናችሁ ቤት በማጽዳት፣ የመጠቀሚያ ቁሳቁሳቸውን በማጠብ፣ በየጊዜው በመጎብኘት አለኝታነታችሁን መግለጽ ትችላላችሁ። የኤች አይ ቪ/ኤድስ ቫይረስ በደማቸው ውስጥ ከሚገኝ ወገኖች ያለምንም መድሎና ማግለል አብራችሁ በመማር በሽታው ያለባቸው ሕፃናት ተበረታትተው ትምህርታቸውን እንዲከታተሉ ማድረግ ትችላላችሁ። በበሽታው ምክንያት እናትና አባታቸውን ላጡ ሕፃናትም እናንተ ካላችሁ የመማሪያ መሣሪያዎች፣ አልባሳትና ምግብ በማካፈል ሕፃናቱ ምንም ችግር ሳይጋጥማቸው ትምህርታቸውን እንዲከታተሉ ድጋፍ መስጠት ትችላላችሁ።

ስለ በሽታው ተፈጥሮአዊ ባሕርይ ባለማወቅ ምክንያት ኤች አይ ቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ የሚኖር ሕፃናትን ወይም ትላልቅ ሰዎችን ልታገሉና መድሎ ልታደርጉባቸው ትችላላችሁ። ስለዚህ ይህ እንዳይሆን ስለኤች አይ ቪ/ኤድስ የተገነዘባችሁትን በማስታወስ ኤች አይቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ የሚኖር ሰዎችን ወይም ሕፃናትን ባለማግለልና ባለመለየት ልትንከባከቧቸው ትችላላችሁ። ለዕድሜ አቻዎቻችሁ ስለኤች አይ ቪ/ኤድስ የምታውቁትን በማጋራት ኤች አይቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ለሚገኝ ወገኖች እንክብካቤ እንዲያደርጉ ምክንያት ትሆኗቸዋላችሁ።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.1

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረተ ጥያቄዎች

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድነው?
- በኤች አይ ቪ/ኤድስ መካከል ያለው ልዩነት ምንድነው?
- ኤች አይ ቪ/ ኤድስ ከሕመምተኛ ወደ ጤነኛ ሰው ሊተላለፍ የሚችልባቸው መንገዶችን ዘርዝሩ
- ኤች አይ ቪ/ኤድስ እንዴት የምጣኔ ሀብትና የማኅበራዊ ችግሮች መንስኤ ይሆናል?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

የቡድን ሥራ

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ለሚገኝ ሰዎች ማድረግ የሚገቡአችሁን እንከብካቤዎች በማስታወሻ ደብተራችሁ ላይ ዘርዝሩ።
- ኤች አይ ቪ/ኤድስ በደማቸው ውስጥ ለሚገኝ ሕፃናት ትምህርታቸውን በጥምና እንዲከታተሉ እናንተ ማድረግ ስለሚገባችሁ በዝርዝር በመግለጽ ለክፍላችሁ ተማሪዎች ተራ በተራ አቅርቡ።

4.2 ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፡-

- የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በተፈጥሮ አካባቢ ላይ ያለውን ተጽእኖ ከምሥራቅ አፍሪካ አንፃር ትተነትናላችሁ።
- የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በማኅበራዊ አካባቢ ላይ ያለውን ተጽእኖ ከምሥራቅ አፍሪካ አኳያ ታብራራላችሁ።

ቁልፍ ቃላት

- ⇨ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት
- ⇨ የመሬት ቅዳ ስፋት
- ⇨ ስውር ረሃብ

◆ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት

- በክፍላችሁ ውስጥ በሚቀጥለው ጥያቄ ላይ ተከራክሩ።
 - ብዙ አባላት ያሉት ቤተሰብ ተጠቃሚ ነው ወይስ ተገዷ? ስምን?

በዓላማችን የተለያዩ አካባቢዎች ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት ይታያል። በተለይ የእድገት ደረጃቸው ዝቅተኛ በሆነበት የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች ፈጣን የሕዝብ እድገት አሳባቢ ችግር ነው። የሕዝብ ቁጥር እድገት ማለት

በአንድ ሀገር የሕዝብ ቁጥር መጨመር ማለት ነው። ይሁንና ፈጣን የሚለው ቃል ሲታከል የሕዝብ ቁጥር እድገት አጨማሪ ቅጽበታዊ መሆኑን ያመለክታል። የሕዝብ ቁጥር ሲጨምር በጣም አሳሳቢ የሚሆነው ለምንድነው? የሚከተለው ሰንጠረዥ በተለያዩ ዓመታት የኢትዮጵያ የሕዝብ ቁጥር ያሳየውን ለውጥ ያመለክታል።

ሰንጠረዥ 4.1 ከ1976 — 2000 ዓ.ም የኢትዮጵያ ሕዝብ መጠን

ዓመት	የኢትዮጵያ ሕዝብ መጠን
1976	42,184,952
1982	51,700,000
1986	53,764,421
1995	70,678,000
1999	73,918,508
2000	80,713,434

የኢትዮጵያ ሕዝብ ቁጥር በምን ያህል ፍጥነት እንደጨመረ ከሰንጠረዥ 4.1 መረዳት ትችላላችሁ። በ25 ዓመታት ጊዜ ውስጥ የኢትዮጵያ ሕዝብ ቁጥር በአጥፍ ጨምሯል። የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት ሲጨምር የሀገራችን መሬት የቆዳ ስፋት አልጨመረም። በሀገራችን የተፈጥሮ ሀብት በመመናመን ላይ ይገኛል። ስለዚህ የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት በመጨመሩ ሀገራችን ያላትን ውስን ክፍት ቦታና የተፈጥሮ ሀብት ለማጋራት ትገደዳለች ማለት ነው። ይህ ምን ማለት ነው?

የሰው ቁጥር ሲጨምር ተጨማሪ ለመኖሪያ የሚያገለግሉ ነገሮች ያስፈልጋሉ። ይሁን እንጂ ለነገር የሚያስፈልጉ ነገሮች ከሕዝብ ቁጥር እድገት ጋር ሊመጣጡ አይችሉም። እንዲህ ዓይነቱ ሁኔታ በማደግ ላይ ባሉ አገሮች ጎልቶ ይታያል። በመሆኑም ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት ለብዙ ጥያቄዎች መነሣት ምክንያት ነው።

- በቂ ምግብ ሲኖር ይችላል?
- መልካም እና ጥራት ያለው ትምህርት ለማቅረብ በቂ ትምህርት ቤቶችና መምህራን ይኖራሉ?
- ቁጥራቸው በመጨመር ላይ ሳሉ ሰዎች ሥራ ሲገኝ ይችላል?
- ስሕዝብ የሚበቃ መኖሪያ ቤትና የሕክምና አገልግሎት ይኖራል?

ምሥል 4.1. ምቹ የመማሪያ ሥፍራ ያላገኙ ልጆች

◆ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት ወጤቶች

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት መጨመርና የምግብ እጥረት ጎን ለጎን የሚሄዱ ችግሮች ናቸው። ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት የምግብ እጥረት ያስከትላል። የምግብ እጥረት ረገጥና ስውር ረገጥ (malnutrition) እንዲኖሩ ምክንያት ይሆናል። ከዚህም በላይ እነዚህ የረገጥ ዓይነቶች ልዩ ልዩ በሽታዎች እንዲከሰቱ ያደርጋሉ።

የሕዝብ ቁጥር እድገት ሲጨምር የውሃ ፍላጎትም አብሮ ይጨምራል። በፍጥነት ለሚያደግ የሕዝብ ቁጥር የተጣራ ውኃ ማቅረብ በጣም ያስቸግራል። ይህንን ችግር ለመፍታት በብዙ ሚሊዮን የሚገመት ገንዘብ ይፈልጋል። በማደግ ላይ ያሉ አገሮች መንግሥታት ይህን ያህል ከፍተኛ ገንዘብ ማግኘት ያዳግታቸዋል። ሰዎች ውኃን ለልዩ ልዩ አገልግሎት ይጠቀማሉ። በአንጻሩ ደግሞ በየቀኑ ከፍተኛ መጠን ያለው ቆሻሻ በሐይቆች፣ በወንዞችና በውቅያኖሶች ይከማቻል። ይህ ሁኔታ የውኃ አካላትን ይበክላል።

ከምግብና ውኃ ባሻገር ሰዎች ለመኖር፣ ለመሥራትና ለመዘናናት ተጨማሪ ቦታ ያስፈልጋቸዋል። ተጨማሪ ቦታ ለማግኘትም ሰዎች ዛፎችን ይቆርጣሉ። የደን ዛፎችን መቁረጥ ማለት ደግሞ ደንን ማውደም ማለት ነው። ደኖች ሲወድሙ የዱር እንስሳት መኖር ያጣሉ። በዚህም ምክንያት የዱር እንስሳትና አእዋፍ አካባቢያቸውን ለቀው ይሰደዳሉ። ከዚህም በላይ ደኖች ሲወድሙ አፈር ይሸረሸራል፣ የአካባቢው አየር ንብረት ይለወጣል። አፈር ሲሸረሸር ምርታማነት ይቀንሳል። በአፈሩ ውስጥ ያለው ርጥበት ይሟጠጣል። በዚህም ምክንያት በአካባቢው ላይ ድርቅና ረገጥ ይከሰታል።

በአጭሩ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት መጨመር በማደግ ላይ ባሉ የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች ከፍተኛ ችግር ነው። ለሕዝብ ቁጥር እድገት ችግሮች መፍትሔዎቹ ምን ሊሆኑ ይችላሉ? አንደኛ የአንድን ሀገር ምጣኔ ሀብት የሕዝቡን ፍላጎት ሊያሟላ በሚችልበት ደረጃ ማሳደግ ነው። ሁለተኛው የሕዝብ ቁጥር እድገትን ሕዝብን በማስተማር መገደብ ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.5

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በውኃ ሀብትና በእጥፍ ላይ ምን ተጽእኖ ያሳድራል?
- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ለአፈር መሸረሸር ወይም መከላከል እንዴት መንስኤ ይሆናል?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- የ1976፣ የ1982፣ የ1986፣ የ1995፣ የ1999 እና የ2000ን የኢትዮጵያን ሕዝብ ቁጥር በደብተሮቻችሁ ላይ ጻፉ። ከዚያም ከ1990 ጀምሮ የኢትዮጵያ ሕዝብ በምን ያህል መቶኛ እየጨመረ እንደመጣ አስልታችሁ ከፊት ለፊታቸው ጻፉ።

4.3 የሕፃናት መብቶችና አያያዝ

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፦

- ስለመሠረታዊ የሕፃናት መብቶች ምንነት ትገልጻላችሁ
- በኢትዮጵያ የሕፃናት መብቶች ጥሰት ሁኔታ ምን እንደሚመስል ታስረዳላችሁ።

ቀበሌ ቃባት

ጭ ስደጋ

ጭ ደህንነት

ጭ መገሰስ

ጭ ግዴታ

◆ የተባበሩት መንግሥታት የሕፃናት መብቶች አዋጅ መሠረተ ሐሳብ

እያንዳንዱ ማኅበረሰብ ለሕፃናት የተለየ ትኩረት የሚያደርገው ለምንድን ነው? ሕፃናት እውቀትና ክህሎት በማዳበር የሀገራቸውን እድገት መጠበቅ የሚችሉና ነገ ሀገርን የሚረከቡ ዜጎች በመሆናቸው እንዲሁም የሀገሪቱ የነገው ዕድል የሚወሰነው በዛሬው ሕፃናት በመሆኑ መንግሥታት ለሕፃናት መብትና ደህንነት ትኩረት ይሰጣሉ። እያንዳንዱ ማኅበረሰብ የተሻለ ሕብረተሰብና ሀገር ማየት ይፈልጋል። ስለዚህ ይህን ለመተግበር ሦስት ጠቃሚ ነገሮች አሉ። እነሱም፦

1. የሕፃናት መብትን ማስከበር
2. የሕፃናትን ደህንነት መጠበቅን ማረጋገጥ
3. ሕፃናት ግዴታዎቻቸውን እና ኃላፊነታቸውን መወጣት

◆ የሕፃናት መብት መጠበቅና መከበር

ሕፃናት የአንድ ሀገር ዜጋ በመሆናቸው ለዜጎች የተሰጡ መብቶች ለእነርሱም ተሰጥቷቸዋል። በተጨማሪም ሕፃናት የተለዩ ዓለም አቀፍ መብቶች ተሰጥቷቸዋል። ይህን ዓለምአቀፍ የሕፃናት መብት ተቀብለው ሀገሮች የሕገ መንግስታቸው አካል አድርገውታል።

ተማሪዎች በዓለም አቀፍ የሕፃናት መብት ስምምነት የተሰጧችሁን ዐበይት መብቶች በአምስተኛ ክፍል ተምራችኋል። ባለፈው ዓመት ከተማራችኋቸው መሠረታዊ መብቶች ጥቂቱን ለክፍል መምህራችሁ ተናገሩ። የሕፃናትን መሠረታዊ መብቶችና ደኅንነት የሚያስጠብቀው ማን ነው?

መንግሥታት የሕፃናትን መብት የመጠበቅና የማስጠበቅ ኃላፊነት አለባቸው። በ1987 ዓ.ም የወጣው የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ (የኢ.ፌ.ዴ.ሪ) ሕገ መንግሥት በአንቀጽ 36 ላይ የሕፃናት መብትና ደኅንነትን የሚያስጠብቁ ሕጎችን ይዟል። በተጨማሪም የሕፃናትን መብትና ደኅንነትን በተመለከተ የሚሠራ የሴቶች፣ የሕፃናትና ወጣቶች ጉዳይ ሚኒስቴር በአዋጅ አቋቁሟል። ይህ መሥሪያ ቤት የሕፃናትን ደኅንነትና አጠቃላይ ዕድገት የሚያስጠብቁ ተግባራትን ያከናውናል። ስለሕፃናት መብትና ደኅንነት፣ ስለትምህርታቸው ለአካል ጉዳተኛ ሕፃናት መደረግ ስላለበት እንክብካቤ እንዲሁም የሕፃናት መብት የሚጥሱ ተግባራትን በመቃወም ይሠራል።

የተባበሩት መንግሥታት ድርጅትም የሕፃናት መብትና ደኅንነት ለማስጠበቅ ዓለም አቀፍ ድርጅቶችን በተባበሩት መንግሥታት፦

1. የሕፃናት መርጃ ድርጅት (Unicef)
2. የተባበሩት መንግሥታት የትምህርት፣ የሳይንስና የባህል ድርጅት (Unesco) የተባሉ ተቋማትን አቋቁሟል።

የተባበሩት መንግሥታት የትምህርት፣ የሳይንስና የባህል ድርጅት የሕፃናትን መብትና ደኅንነት ለማስጠበቅ እ.ኤ.አ በ1959 ዓ.ም የሕፃናት መብት ስምምነት አጽድቋል። የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት (ተ.መ.ድ) አባላት ሀገራትም ይህንን የሕፃናት መብት ስምምነት ተቀብለው በሕገ መንግሥታቸው እንዲካተት አድርገዋል።

የኢትዮጵያ ሽግግር መንግሥት የተወካዮች ምክር ቤትም ኅዳር 29 ቀን 1984 ዓ.ም ባደረገው መደበኛ ስብሰባ የሕፃናት መብት ስምምነት ተቀብሎ አጽድቋል።

የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግሥት የሕፃናትን በተመለከተ ያወጣቸው ድንጋጌዎች የተመሠረቱት በዓለም አቀፍ የሕፃናት መብት ስምምነት ላይ ነው።

◆ በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የወጡ የሕፃናት መብት ስምምነቶች

- በሀገሩ ሕግ መሠረት ማንኛውም ዕድሜው ከ18 ዓመት በታች የሆነ ሰው ሕፃን ይባላል።
- ሕፃናትን በሕገ ወጥ መንገድ ከአገር ማስወጣትና ወደ አገር እንዳይገቡ ማድረግ በሕግ ያስጠይቃል። (አንቀጽ-አሥራ አንድ)
- ሕፃናት የጉልበት ብዝበዛ እንዳይደረግባቸው፣ አደገኛ በሆነ የሥራ መስክ እንዳይሠማሩ፣ ትምህርታቸውን የሚያሰናክል፣ ለጤንነታቸው፣ ለአካል፣ ለእምሮ፣ መንፈሳዊ፣ ሞራለዊና ማኅበራዊ ዕድገታቸው ተቃራኒ የሆነ ሥራ ለመስራት አይገደዱም። (አንቀጽ 32)
- ሕፃናትን በማባበል ወይም በማስገደድ የግብረ ሥጋ ግንኙነት መፈጸም፣ ለብዝበዛ ዓላማ ማስማራት ሕፃናትን ለወሲብ ተግባር ወይም በሕገ ወጥ መንገድ የግብረ ሥጋ ግንኙነት እንዲፈጽሙ፣ አስነዋሪ ትርኢቶችና ምስሎች መጠቀም ክልክል ነው።(አንቀጽ 34)

ከዚህ ምሥል ምን ትረዳላችሁ?

ምሥል 4.2 በሕፃንነት ሥራ ማሠራት የሕፃናት መብቶች ጥሰት ነው።

• መሠረታዊ መብቶቻችሁን ማን ይጠብቅላችኋል?

መንግሥት የሕፃናት መብቶችን የመጠበቅ ኃላፊነት አለበት። በመጀመሪያ ለሕፃናት መብቶች መከበር የሕግ ክልል መስጠት ነው። በኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት የሕፃናትን መብት የሚመለከት ጉዳይ በግልጽ ተቀምጧል። በ1987 ዓ.ም የወጣው የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 36 የሕፃናት መብቶች ድንጋጌ ይዟል።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.3

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- ከመሠረታዊ መብቶች ጥቂቱን ዘርዝሩ።
- አካል ጉዳተኛ ሕፃናት ለምን የተለየ ድጋፍ ይፈልጋሉ?
- ሕፃናት ለሥራ ዕድሜ ከመድረሳቸው በፊት ሥራ ለመስራት ቢቀጠሩ ምን ችግር ያጋጥማቸዋል?

- የእጻፍትን መብቶች ከመጠበቅ አኳያ የማሳበረሰቡ ሚና ምንድነው?
- መንግሥታት ለእጻፍት እድገትና ትምህርት ልዩ ትኩረት የሚሰጡት ለምንድነው?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

ስለ እጻፍት መብትና ደኅንነት የሚከራከሩ ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ዋና ዋና ተግባራትን በተመለከተ መረጃ በማሰባሰብ አጭር ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ ለክፍል ንደኞቻችሁ አቅርቡ።

4.4 የእጻፍት መብቶችን ማስከበሪያ ስልቶች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፦

- የእጻፍት መብቶችን ለማስከበር የሚረዱ መንገዶችን ተግባራዊ ታደርጋላችሁ።
- የእኩያ ግፊትን ትቋቋማላችሁ።

ቁጠራ ቃላት

- ☞ ከስደጋ ማምለጥ
- ☞ መርዘ
- ☞ ፈንጂ

◆ ከመብት ጥሰት እንዴት ማምለጥ ይቻላል?

በተለያዩ ሀገራትና በተለያዩ አካባቢዎች በማወቅም ሆነ ወይም ባለማወቅ፣ በዓላማ ወይም በቸልተኝነት፣ በግንዛቤ ማጣት ወይም በጭካኔ በእጻፍት ላይ አካላዊ ጉዳት ወይም የሥነ ልቡና መሰበር ወይም የስሜት ጉዳት የሚያደርሱ ጥቃቶች፣ የእጻፍት መብት ጥሰቶችና ቅጣቶች ይፈጸማሉ።

በዓለማችንም ይሁን በሀገራችን በእጻፍት ላይ የሚደርሱ የእጻፍት መብት ጥሰቶችን የመከላከልና የማስቆም ኃላፊነት የመንግሥት ወይም የዓለም አቀፍ ድርጅቶች ብቻ ሳይሆን የሁሉም ዜጎች ግዴታ ነው። በእጻፍት ላይ የሚፈጸም የመብት ጥሰት ለማስወገድ ዜጎች ንቁ ተሳትፎ ሊኖራቸው ይገባል። የእጻፍትን መብት ጥሰት ለመከላከል ስለመብት ጥሰት ምንነት ግንዛቤ ማስጨበጥ እንዲሁም ከአደጋ እንዴት ማምለጥ እንደሚቻል ማስገንዘብ ጠቃሚ ነው።

◆ የመብት ጥሰት ምንድን ነው?

እጻፍት በሕግ የተሰጣቸው መብት በግለሰቦች ወይም በቡድኖች ወይም በድርጅቶች ሲገለስ፣ አካላዊ፣ ስሜታዊና ስነ ልቦናዊ ጫና በማድረስ ለአደጋ የሚያጋልጡ ተግባራት ሲፈጸሙ የመብት ጥሰት ተፈፀመ ይባላል።

እጻፍት በተለያዩ አካላት ከሚደርስባቸው የመብት ጥሰት ራሳቸውን የሚከላከሉበት አካላዊ ብቃትና ጥንካሬ ላይኖራቸው ይችላል። ስለዚህ ራሳቸውን ከጥቃት ለማዳንና ከአደጋ ለማምለጥ የሚያስችሏቸውን ክህሎት ማዳበር ይገባቸዋል። በእጻፍት ላይ ከሚፈጸሙ የመብት ጥሰቶች ለማምለጥ የመጀመሪያው ዘዴ ዘወትር ንቁ በመሆን አካባቢን ማስተዋል ነው። ብዙ እጻፍት ለአደጋ የሚጋለጡት በአካባቢያቸው በቅርበት በሚገኙ ሰዎች ነው። አንዳንዶቹ እጻፍትን በጣፋጭ ምግቦች፣ በገንዘብ፣ በመጫወቻ ዕቃዎች በማታለል በእጻፍቱ ላይ የመብት

ጥሰት ያደርሳሉ። ሌሎች ደግሞ በአቻ ግፊት ሕፃናትን በማባበል ወደ ተለያዩ አካባቢዎች በመውሰድ አካላዊ፣ ስሜታዊና ሥነ ልቡናዊ ጉዳት የሚያደርሱ ጥቃትን ይፈጽሙባቸዋል። ስለዚህ ሕፃናት ዘወትር፦

- ከማታውቁት ሰው የሚጎዳችሁ መስሎ የሚታያችሁን ነገር አትቀበሉ።
- እንግዳ ነገር ሲያጋጥማችሁ ወዲያውኑ ለወላጆቻችሁ ንገሩ።
- የመብት ጥሰቶች ሲያጋጥማችሁ ምንም ሳትፈሩ የደረሰባችሁን ጥቃት ወዲያውኑ ለፖሊስ ወይም ለአዋቂዎች አሳውቁ።
- ከአቅማችሁ በላይ የሆነ ሥራ እንድትሠሩ ስትጠየቁ በትህትና ዕድሜአችሁ ለዚህ ዓይነት ሥራ ገና ያልደረሰ መሆኑን አስረዱ።
- እኩዮቻችሁ በተሳሳተ መንገድ ከሌሎች ጥቅማ ጥቅም በማግኘት ወይም በመታዘዝ ጉዳት የሚያደርስባችሁን ነገር እንድትፈጽሙ ለማሳመን የሚያደርጉትን ጫና በመረዳት ጥያቄውን ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆናችሁን ግለጹ።
- አደገኛ ነው ብላችሁ ከምትገምቱት ሥፍራ መራቅ ከመብት ጥሰቶች ለማምለጥ ይረዳችኋል።

◆ የሕፃናት መብት ጥሰት መንሥኤዎች

አብዛኛውን ጊዜ ለሕፃት መብት ጥሰት በመንሥኤነት የሚጠቀሱት ከምጣኔ ሀብትና ከማኅበራዊ እድገት ኋላቀርነት ጋር የተያያዙ ጉዳዮች ናቸው። ዝቅተኛ የምጣኔ ሀብት እድገት ባላቸው አገሮች የሚኖሩ ሰዎች ዕለታዊ ገቢያቸው እንዲጨምር ሕፃናትን ከባድ የጉልበት ሥራ በማሠራት፣ በመያዣነት በመስጠት ገንዘብ በመበደር፣ በመሸጥ፣ በማክራየት፣ በወሲብ ንግድ በማሠማራት፣ በልመና ተግባር ላይ በማዋል ሕፃናት ትምህርታቸውን እንዲያቋርጡ ወይም ትምህርት ቤት እንዳይገቡ በማድረግ የመማር መብታቸውን ይጥሳሉ። ጉልበታቸውንም በመበዘበዝ ሕፃናቱን ለአካላዊ፣ ስሜታዊና ሥነ ልቡናዊ ጉዳት ያጋልጣሉ።

የማኅበራዊ እድገት ኋላቀርነትም ሌላው የሕፃናት መብት ጥሰት መንሥኤ ነው። በተለያዩ አካባቢዎች በጎጂ ልማዳዊ ድርጊትና በኋላቀር አስተሳሰብ የተነሣ በሕፃናት ላይ ከባድ አካላዊ ቅጣት፣ ያለ ዕድሜ ጋብቻ የአካል ጉዳትና የመንፈስ ስብራት ይደርሳል። ይህ ደግሞ ሕፃናቱ የበታችነት ስሜት እንዲሰማቸው፣ በራሳቸው የመተማመን ብቃት እንዳይኖራቸው፣ በትምህርታቸው ጠንክረው ለስኬት እንዳይበቁ ያደርጋል።

ስለዚህ ሕፃናት በአካባቢያቸው የሚፈጸሙ የመብት ጥሰቶችን በመለየት በትምህርት ቤታቸው በሕፃናት መብት ጥበቃ እንክብካቤ ክብብ በመደራጀት ስለመብታቸው መከበር መወያየት አለባቸው። በክበባቸው አማካኝነት የአካባቢያቸው ኅብረተሰብ በሕፃናት መብት አጠባበቅ ላይ ግንዛቤ ሊያስጨብጡ ይገባል። ከዚህም በላይ በጓደኞቻቸው ላይ የሚፈጸሙ የመብት ጥሰቶችን እንዴት መከላከልና ከአደጋ ማምለጥ እንደሚችሉ ማስተማር ይኖርባቸዋል።

◆ ግዴታንና ኃላፊነትን መወጣት

- መብት ምንድ ነው?
- ግዴታ ምንድ ነው?

መብት አንድ ሰው በሰውነቱ ወይም በዜግነቱ ከማኅበረሰቡ ወይም ከመግሥት ሊያገኝ የሚገባው ጥቅም ነው። ግዴታ ደግሞ ማኅበረሰቡ ወይም መንግሥት እንድንፈጽመው የሚጠበቅብን ኃላፊነት ነው። ስለዚህ ተማሪዎች ከማኅበረሰባቸው ወይም ከመግሥት የሚጠይቁት መብት እንዲሁም እነርሱ የሚጠበቅባቸው የዜግነት ግዴታ አላቸው። ለምሳሌ ሕፃናት በሰላም የመኖርና ዕድሜያቸው የሚፈቅደው የመማር መብት አላቸው። በሌላ በኩል

በአካባቢያቸውም ሆነ በትምህርት ቤት እንዲፈጽሙ የሚጠበቁባቸው ግዴታዎች አሏቸው። የተማሪዎች መብትና ግዴታ በትምህርት ቤት የተማሪዎች ደንብ በግልጽ ተለይቶ ተቀምጧል። እነዚህ ሕጎችና ደንቦች ሕይወታችሁን ለመምራትም ሆነ ትምህርታችሁን በጥንቃቄ ለመከታተል ይጠቅሟችኋል። ሕጎችና ደንቦችን ስታከብሩና ጥቅም ላይ ስታውሉ መደረግ ያለባቸውንና መደረግ የሌለባቸውን ለይታችሁ ታውቃላችሁ። ከዚህም አንፃር በምትኖሩበት ማኅበረሰብም ሆነ በትምህርት ቤት መልካም የሆኑትን ማኅበራዊ እሴቶች ታከብራላችሁ። ታላላቆቻችሁን ታከብራላችሁ፣ ጓደኞቻችሁን ታከብራላችሁ፣ ጓደኞቻችሁን ትወዳላችሁ። የእናንተም መብቶች መከበራቸውን ታረጋግጣላችሁ። በአገራችሁ ያለውን ሕገ መንግሥትም በመገንዘብ ተገቢውን ክብር ትሰጡታላችሁ። በአጠቃላይ እንደ አንድ ዜጋ የሚደረጉትንና የማይደረጉትን፣ የእናንተ መብትና ግዴታ የሆኑትን ለይታችሁ ማወቅ አለባችሁ።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.4

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- የመብት ጥሰት እንዳይደርስባችሁ እንዴት ከአደጋ እንደምታመልጡ ግልጽ?
- በአካባቢያችሁ ለሕፃናት መብት ጥሰት መንግሥት የሆኑ ጉዳዮች ምንድን ናቸው?
- ሕፃናት በአካባቢያችሁ የሚፈጸሙ የመብት ጥሰቶችን ለመከላከል ምን ማድረግ እንዳለባቸው ተናገሩ።
- በአካባቢያችሁ የሕፃናት መብት የሚጥሱ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን ዘርዝሩ።

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

የቡድን ሥራ

- በትምህርት ቤታችሁ የሕፃናት መብት ጥበቃና እንክብካቤ ክብብ አማካኝነት መብታችሁን እንዴት ማስከበር እንደምትችሉ የሚገልጽ አጭር ጽሑፍ በማዘጋጀት ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።
- ከትምህርት ቤታችሁ የተማሪዎች ደንብ መመሪያ ላይ የተሰጣችሁን መብት እንዲሁም የሚጠበቅ ባችሁን ግዴታ በመለየት ደንቡ ለምን አስፈላጊ እንደሆነ አጭር ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።

4.5 ለአደጋ የሚያጋልጡ ተግባራትና መወሰድ የሚገባቸው እርምጃዎች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህን ትምህርት ካጠናቀቃችሁ በኋላ፦

- ድንገተኛ አደጋዎችን እንዴት እንደምታስወግዱ ትገልጻላችሁ።
- ድንገተኛ አደጋዎች ቢያጋጥሟችሁ እንዴት እርምጃ እንደምትወስዱ ታስረዳላችሁ።

ቁልፍ ቃላት

- ☛ ኮሬንቲ
- ☛ ሕግ
- ☛ መርዘ
- ☛ ፈንጂ

◆ አደጋ የሚያስከትሉ ተግባራትና የደኅንነት እርምጃ አወሳሰድ

- በአካባቢያችሁ አደጋ ሲያስከትሉ ከሚችሉ ነገሮች ጥቂቱን ዘርዘሩ።
- ደኅንነታችሁን ለመጠበቅ ከእንዲህ ዓይነቶቹ ነገሮች እንዴት መራቅ ትችላላችሁ?

ዘመናዊ ኅብረተሰብ የኑሮ ሁኔታዎችን የሚመራባቸው በርካታ የቴክኖሎጂ ውጤቶችን ይጠቀማል። የቴክኖሎጂ ውጤቶች ሥራን በቀላሉ ለማከናወን ይረዳሉ። ሕይወት ለሰዎች ምቹ እንዲሆን ያደርጋሉ። የቴክኖሎጂ ውጤቶች በጥንቃቄ ካልተያዙ አደገኞች ናቸው። ሕይወትንና ንብረትን ሊያጠፉ ይችላሉ። በቤትም ሆነ በትምህርት ቤት አደጋ ሊያስከትሉ የሚችሉ ብዙ ነገሮች አሉ። በኮራንቲ፣ በመርዝ፣ በእሳትና በፈንጂዎች ያለአግባብ መጠቀም አደጋ ያስከትላል። በተለያዩ አጋጣሚዎች ከሚፈጠሩ የተለያዩ አደጋዎች ራሳችሁን እንዴት ማዳን እንደምትችሉ ቀጥሎ የቀረበውን በማስተዋል አንብቡ።

ሀ. ኮራንቲ

ኮራንቲ ብርሃን ለመስጠት፣ ሙቀት ለማስገኘትና ሞተሮችን ለማንቀሳቀስ ይጠቅማል። ይህ በጣም ጠቃሚ ቴክኖሎጂ ከፍተኛ አደጋ የማድረስ ወይም ጥፋት የመፍጠር አቅም አለው። የኮራንቲ ፍሰትን ጥቅም ላይ ለማዋል በመዳብ ሽቦዎች እንጠቀማለን። ሁሉም ብረት ነክ ነገሮችና እርጥብ ነገሮች የኮራንቲ ፍሰትን ያስተላለፋሉ። የኮራንቲ ፍሰት በሰው አካልም ይተላለፋል። ስለዚህ የኮራንቲ ፍሰት የሚያስተላልፉ የፕላስቲክ ሽፋን የሌላቸውን ሽቦዎች መንካት፣ ሽቦዎችን በእጅ ማገናኘት፣ በእርጥብ እንጨት የተላጡ የኮራንቲ ሽቦዎችን መንካት እንዲሁም የመብራት ቆጣሪን ሳያጠፉ በድፍረት የኮራንቲ ገመዶች መቀጠል፣ መጠጠስ እንዲሁም በኮራንቲ ኃይል የሚሠሩ ዕቃዎችን በእርጥብ እጅ መንካት በሕይወት ላይ ከፍተኛ አደጋ ያስከትላል። ስለዚህ የተላጡ ሽቦዎችን ከመንካት መቆጠብ አለባችሁ። ድንገት የተላጡ ሽቦዎች ቢገኙ ወዲያውኑ ለአዋቂዎች ወይም ለሚመለከታቸው ሰዎች መንገር ይገባችኋል። በእርጥብ እንጨት ወይም ውኃ በነካ እጅ በኮራንቲ የሚሠሩ ዕቃዎችን ወይም የኮራንቲ ሽቦዎችን ከመንካት መቆጠብ አለባችሁ። የተላጠ የኮራንቲ ሽቦ ካለበት አካባቢ ራሳችሁን በማራቅ ከአደጋ ማምለጥ ትችላላችሁ።

ምሥል 4.3 የኮራንቲ ምድጃ

ለ. መርዝ

መርዝ አደገኛ የሆነ ሰው ሥራሽ ነገር ነው። በተፈጥሮም መርዛማ ነገሮች ሊገኙ ይችላሉ። መርዝ ከተዋጠ ወይም ከሰውነት ጋር ከተዋሐደ ጉዳት ወይም ሞት የሚያስከትል ነገር ነው። በዘመናዊ ኅብረተሰብ ለልዩ ልዩ ጉዳዮች ሲባል የተለያዩ መርዞች በፋብሪካ ተዘጋጅተው ሊወጡ ይችላሉ። ብዙ መርዞች የሚፈበረኩት በኢንዱስትሪዎች ነው። መርዞች ኬሚካሎች ሆነው በጠጣር፣ በፈሳሽ ወይም በጋዝ መልክ ይገኛሉ። ሰዎች ለተለያዩ ጉዳዮች ኬሚካሎች ይጠቀማሉ። ኬሚካሎች መርዞች የሚሆኑት ከተሠሩበት ዓላማ ውጭ ጥቅም ላይ

ሲውሉ ወይም ያለአግባብ ሲያዙ ወይም ለረጅም ጊዜ ያለ ጥቅም ሲቆዩ ነው። ከዚህ አኳያ የቆዳ መቃጠልን፣ ዓይነ ስውርነትን ወይም ሞትን ሊያስከትሉ ይችላሉ። እንዲህ ዓይነቶቹን አደጋዎች ላለማስከተል ሲባል በኬሚካሎች ማሸጊያዎች ወይም መያዣዎች ላይ ስለ አጠቃቀማቸው የተጻፈ ጽሑፍ ይገኛል። ከመጠቀም በፊት ይህን ማንበብ አስፈላጊ ነው። በጣም የታወቀው መመሪያ “ልጆች ከማይደርሱበት ቦታ አስቀምጡት” የሚለው ነው። ሁልጊዜ እነዚህን መመሪያዎች በመከተል ከመርዞችና ከሌሎች ኬሚካሎች ራሳችሁን ማራቅ አለባችሁ።

እንደ በረኪና፣ ፍሊት፣ ዲቶልና የመሳሰሉ ኬሚካሎች በቅደም ተከተል ቆሻሻን ለማስለቀቅ፣ ነፍሳት ለመግደልና የመጸዳጃና የቤት መጥፎ ሽታን ለማስወገድ ይጠቅማሉ። ከጥንቃቄ ጉድለት የተነሣ ከምግብ ጋር ከተገናኙ ግን መርዝ ይሆናሉ። በሐኪም ያልታዘዘ መድኃኒት መጠቀምና ማንኛውንም ነገር ወደ አፍ ማስገባት አደገኛ ነው። የመጠቀሚያ ጊዜያቸው ያለፋቸው በፋብሪካ የተቀናበሩ የተለያዩ ምግቦችና መጠጦች በቀላሉ ስለሚመረዙ መመገብ የለባችሁም። የታሽጉ ምግቦችና መጠጦች ስትገዙ ወይም ሲሰጣችሁ አስቀድማችሁ በማሸጊያው ላይ የተጻፈውን ምርቱ የተመረተበትና ጥቅም ላይ የሚውሉበትን የመጨረሻ ጊዜ የሚያሳየውን ጽሑፍ በጥንቃቄ አንብባችሁ በመረዳት ሊያጋጥማችሁ ከሚችል ከምግብና ከመጠጥ መመረዝ አደጋ ማምለጥ ትችላላችሁ።

በአካባቢያችሁ የሚገኙ የተለያዩ እፅዋትን ቆርጦ ወደ አፍ ማስገባት ወይም ማኽክ ለከፍተኛ አደጋ ያጋልጣል። ስለዚህ የማታውቁት የእፅዋት ዓይነት መርዛማ ሊሆን ስለሚችል በምንም መልኩ ወደ አፋችሁ ልታስገቡ አይገባም።

ሐ. እሳት

እሳት ሙቀትና ጉልበት ሰጪ ክስተት ነው። እሳት በጥንቃቄ ካልተያዘ አደገኛ ነው። በመሆኑም እሳት በሕይወትና በሀብት ላይ ከፍተኛ የቃጠሎ ጥፋት ያደርሳል። የእሳት ቃጠሎ መንገዶች ምንድናቸው? በደረቅና ሞቃት ወቅት በእፅዋት በተሸፈነ አካባቢ ላይ ጥንቃቄ በጎደለው መልክ የተቀጣጠለ የክብሪት እንጨት ወይም የሲጋራ ቁራጭ መጣል የደን ቃጠሎ እንዲነሣ ያደርጋል።

በቀላሉ የሚቀጣጠሉ ነገሮች በእሳት አጠገብ ማስቀመጥ አደገኛ ነው። ለምሳሌ ቤንዚን፣ ነጭ ጋዝና ደረቅ እንጨት በቀላሉ የሚቀጣጠሉ ስለሆነ ከእሳት አጠገብ ማስቀመጥ ወይም በአካባቢው የክብሪት ወይም የሲጋራ ቁራጭ መጣል አይገባም።

በነጭ ጋዝ የሚሠሩ ምድጃዎች በጥንቃቄ ካልተያዙ በመኖሪያና በሥራ አካባቢዎች የእሳት ቃጠሎ ሊያስከትሉ ይችላሉ። ለምሳሌ አንዳንድ ሰዎች የሚነደውን እሳት ሳያጠፉ ወደምድጃው ጋዝ ሲጨምሩ ባላሰቡት ሁኔታ የጋዙ ፍንጣቄ እሳቱ ላይ ሲያርፍ የእሳት ቃጠሎ ሊፈጠር ይችላል። ስለዝህ ወደ ምድጃ ጋዝ ከመጨመራችን በፊት የሚነደውን እሳት በማጥፋት ሊፈጠር ከሚችለው አደጋ ማምለጥ ይገባል።

ትላልቅ በጋዝ የሚሠሩ ምድጃዎች ሥራው ካለቀ በኋላ ወደ ምድጃው የሚመጣው ጋዝ በማፈትለክ አደጋ እንዳያስከትል ከጋኑ መቋረጥ አለበት። አለበለዚያ ከጋኑ ካልተቋረጠ የተነነው ጋዝ ክብሪት ሲለኮስ በቀላሉ የእሳት ቃጠሎ እንዲፈጠር ያደርጋል።

በተለያዩ በዓላትና አጋጣሚዎች በየአካባቢው የሚተኮሱ ርችቶችና ተቀጣጣይ ነገሮች ከኮረንቲ መስመር ጋር በመገናኘት የእሳት ቃጠሎ መንስኤ ሊሆኑ ይችላሉ። ስለዚህ ርችትና ሌሎች ተቀጣጣይ ነገሮች ስንጠቀም በአካባቢው የኮረንቲ መስመር አለመኖሩን ማረጋገጥ።

በነጭ ጋዝ ወይም በኮረንቲ የሚሠሩ ምድጃዎች የእሳት ቃጠሎ ሲያስነሱ በእጃችሁ መኝት ወይም በውኃ ለማጥፋት መሞከር የለባችሁም። በአካባቢያችሁ ወይም በቤታችሁ ድንገት እሳት ከተነሳ የመጀመሪያ እርምጃችሁ እሳቱ ወደማይደርስበት ቦታ መሸሽ ነው። የእሳት አደጋ መከላከያ በአቅራቢያው ካለ አስቸኳይ

የስልክ ጥሪ ማድረግ አስፈላጊ ነው። ይህን ጥሪ ለማድረግ የእሳት አደጋ መከላከያን የስልክ አድራሻ በቃል መያዝ ይጠቅማል።

ምሥል 4.4 የደን ቃጠሎ

መ. ፈንጂዎች

የሚፈነዱ ነገሮች ሰው ሠራሽ ሲሆኑ በአጠቃላይ ፈንጂዎች በመባል ይታወቃሉ። ፈንጂዎች የዘመናዊ ቴክኖሎጂ ውጤቶች ናቸው። ጦርነቶች በሚካሄዱባቸው አካባቢዎች አደጋ ለመጣል ፈንጂዎች ጥቅም ላይ ይውላሉ። በምሥራቅ አፍሪካ በኢትዮጵያና ሌሎች የአፍሪካ ቀንድ ሀገሮች የጦርነቶች አካባቢዎች ነበሩ። ጦርነት ባለበት ወቅት ፈንጂዎች ጥቅም ላይ ይውላሉ። አሁንም በሶማሊያ ጦርነት በነበረባቸው ሥፍራዎችና የጦርነት አውድ በነበሩ አካባቢዎች ፈንጂዎች ተበታትነው ይገኛሉ። ብዙውን ጊዜ የፈንጂ አደጋዎች ተጠቂዎች ሕፃናት ናቸው። ሕፃናት እንግዳ ነገር ሲቀጠቅጡ የሚቀጠቀጡን ነገር በጉጉት ይመለከታሉ። ይህ የሚቀጠቀጥ ነገር ፈንጂ ሊሆን ይችላል። ይህ ፈንጂ ከፈነዳ ሲቀጠቅጥ በነበረውና በዙሪያው በሚገኙ ሰዎች ላይ የሕይወትና የአካል ጉዳት ሊያስከትል ይችላል። ስለዚህ ፍንዳታ አደጋ ሊያመጣ ስለሚችል እንግዳ ነገሮችን ከመንካት መቆጠብ አለባችሁ። በአካባቢያችሁ በሳሙና፣ በጠርሙስ ወይም በምታውቁት ቅርጽ የተዘጋጀ ፈንጂ ወድቆ ልታገኙ ትችላላችሁ። ስለዚህ በየቦታው የምታገኙትን ነገር ሁሉ ከማንሳታችሁ ወይም ከመንካታችሁ በፊት ይገኛችሁትን ነገር በትክክል ማወቅ እንዲሁም ጉዳት የማያደርስባችሁ መሆኑን ማረጋገጥ አለባችሁ።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.5

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- በትምህርት ቤትና በመኖሪያ ቤት አካባቢ አደጋ የሚያመጡ ነገሮችን ግለጹ።
- ግዴታችሁን እንዴት እንደምትወጡና መብታችሁን እንዴት እንደምታስከብሩ አስረዱ።
- የእሳት አደጋ የሚያስከትሉ ነገሮችን ዘርዝሩ።

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

የቡድን ሥራ

- አደጋ በሚያደርሱ የቴክኖሎጂ ውጤቶች ላይ ተጨማሪ መረጃዎች በማንበብ መወሰድ ያለባቸውን የደገገነት እርምጃዎች ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ።

4.6 የአጋርነት ጉዳዮች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፡-

- በምሥራቅ አፍሪካ የሚገኙትን ክፍለ አካባቢዎች ድርጅቶች ስምና ዓላማ ትገልጻላችሁ።
- የምሥራቅ አፍሪካ ክፍለ አካባቢዎች ድርጅቶች ጂኦግራፊያዊ ክልልን ታመልክታላችሁ።
- አጋርነት ለጋራ ጉዳዮች አስፈላጊ መሆኑን ታብራራላችሁ።

ቁልፍ ቃላት

- ትብብር
- የአጋርነት ዓላማዎች
- የጋራ ጥረት

◆ ክፍለ አህጉራዊ ድርጅቶች

- አጋርነት ምን ማለት ነው?

ዓለማችን ያሉበትን በርካታና ውስብስብ ተፈጥሮአዊ፣ ማኅበራዊ፣ ምጣኔ ሀብታዊና ሥነ መንግሥታዊ ችግሮች ለመፍታታ በሀገራት መካከል ትብብር፣ ስምምነትና የጋራ ግብ ቀርጾ መንቀሳቀስ አስፈላጊ ነው። ይህ በሀገራችን፣ በክፍለ አህጉራት፣ በአህጉራትና በዓለም ደረጃ የሚደረግ የትብብርና የስምምነት ውል አጋርነት ይባላል። ሀገራት፣ ክፍለ አህጉራትና አህጉራት የጋራ ችግራቸውን በጋራ ለመፍታት በጋራ የሚንቀሳቀሱበት የአጋርነት ስምምነት ማኅበራዊ፣ ምጣኔ ሀብታዊና ሥነ መንግሥታዊ ፋይዳ አለው። በዚህ ንዑስ ርዕስ በምሥራቅ አፍሪካ ስለሚገኙ የአጋርነት መርሐ ግብሮችና ዐበይት ግቦቻቸው ትማራላችሁ።

◆ የምሥራቅ አፍሪካ ሀገራት የአጋርነት መርሐ ግብር

የምሥራቅ አፍሪካ ሀገራት የጋራ ድንበር፣ የሕዝብ እንቅስቃሴ፣ ተመሳሳይ ምጣኔ ሀብታዊ ዕድገት፣ ተመሳሳይ መልክአ ምድራዊ አቀመመጥ፣ የአየር ንብረትና ተመሳሳይ የተፈጥሮ ሀብት አላቸው። ሀገራቱ በጋራ የሚጠቀሙባቸው ወንዞችና ሐይቆችም አሏቸው። በተጨማሪም ተመሳሳይ ችግሮችን፣ ግጭትን፣ በረሃማኑትን፣ ድርቅን፣ ረሃብና ድህነትን ይጋራሉ። ስለዚህ ለችግሮቻቸው የጋራ መፍትሔ ለማግኘት የጋራ ራዕይና ትብብር ያስፈልጋቸዋል። ለዚህ ደግሞ የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች ሀብታቸውን በማጣመር መንቀሳቀስና ችግሮቹን በጋራ መፍታት አለባቸው። በጋራ የያዟቸውን የተፈጥሮ ሀብቶች ለማልማት ደግሞ ተመሳሳይ ጥረትና ትጋት ያስፈልጋቸዋል። ለችግሮች መፍትሔ በመፈለግና በእድገት ጉዳዮች ላይ ተባብሮ በመሥራት የሚገኘው ውጤት ለክልሉ ሕዝቦች የጋራ ሕልውና ጠቃሚ ነው።

ከአንድ ሀገር አቅም በላይ የሆኑ ችግሮችን ለመፍታትም ሆነ የእድገት ጉዳዮችን ለማራመድ ወይም ከዳር ለማድረስ ብዙ መንገዶች አሉ። ችግሮችን መፍታት የሚቻልበት አንዱ ዘዴ ክልላዊ ድርጅቶችን ማቋቋም ነው። በምሥራቅ አፍሪካ ብዙ ክልላዊ ድርጅቶች አሉ። ብዙዎቹ የተቋቋሙት ለተወሰኑ ተግባራት ነው። እነዚህ ድርጅቶች በክልሉ ልማት፣ ደኅንነትና በጋራ ጥቅም ላይ በሚውሉ የተፈጥሮ ሀብቶች ላይ ትኩረት አድርገው ይሠራሉ።

◆ የምሥራቅ አፍሪካ የልማት በይነ መንግሥታት (Intergovernmental Authority on Development (IGAD))

ይህ ድርጅት የተቋቋመው እ.ኤ.አ. በ1986 ዓ.ም ነበር። ይህ ክፍለ አኅጉራዊ ድርጅት የተቋቋመው ሁሉም የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች ከፍተኛ ድርቅ ባጋጠማቸው ወቅት ነበር። በዚያን ወቅት ከድርጅቱ ዓላማዎች አንዱ ድርቅ ያስከተለውን ችግር መቋቋም ነበር። ስለዚህ የድርጅቱ ስያሜ ልማትን የሚያራምድና ድርቅን የሚቋቋም በሀገሮች የጋራ ትብብር የተቋቋመ ድርጅት የሚል ነበር። ስያሜውም በዚህ (IGADD) ምሳሌ ቃል ይታወቅ ነበር። በኋላ ግን ድርጅቱ ድርቅ ላይ ብቻ ሳይሆን የክፍለ አኅጉሩን ችግሮች ለመፍታት በልማት ተግባራት ላይ አተኩሯል። ስለዚህ ከስያሜው ውስጥ “ድርቅ” የሚለውን አስወግዷል። በመጀመሪያ የድርጅቱ አባል ሀገሮች ቁጥር ስድስት ነበር። እነርሱም ጂቡቲ፣ ኢትዮጵያ፣ ኬንያ፣ ሶማሊያ፣ ሱዳንና ዩጋንዳ ነበሩ። ኤርትራ ራሷን ችላ አገር ሆና መኖር ከጀመረችበት ጊዜ አንስቶ ግን የኢጋድ አባል አገሮች ቁጥር ሰባት ደርሶ ነበር። ነገር ግን ኤርትራ ራሷን ከድርጅቱ አግልላለች።

ምሥል 4.5 የኢጋድ አርማ

ከልማት ሥራው ጎን ለጎን ኢጋድ በክልሉ ሰላም እንዲሰፍን በማድረግ ላይ ይገኛል። ከዚህ ዓላማ አኳያ በአሁኑ ጊዜ ድርጅቱ ሽብርተኝነትን የሚጸረር ንግድክት ነድፎ ይንቀሳቀሳል። የድርጅቱ መቀመጫ ጅቡቲ ነው።

የምሥራቅ አፍሪካ የልማት በይነ መንግሥታት ሰላምን፣ ብልጽግናንና ክፍለ አኅጉራዊ ውሕደትን በማሳካት ተመራጭ ክፍለ አኅጉራዊ ድርጅት የመሆን ራዕይ ይዞ ይንቀሳቀሳል። ድርጅቱ በአባል ሀገራቱ መካከል ትብብርን በማጠናከር በክልሉ፡-

- የምግብ ዋስትናና የአካባቢ ጥበቃን የማረጋገጥ
- ሰላም፣ ጸጥታና ሰብአዊ ጉዳዮችን የመጠበቅና የማፋጠን
- ምጣኔ ሀብታዊ ትብብርና ውሕደት የመፍጠር ተፅዕኖ ይዞ ይንቀሳቀሳል

የናይል ተፋሰስ እኒሺቲቭ

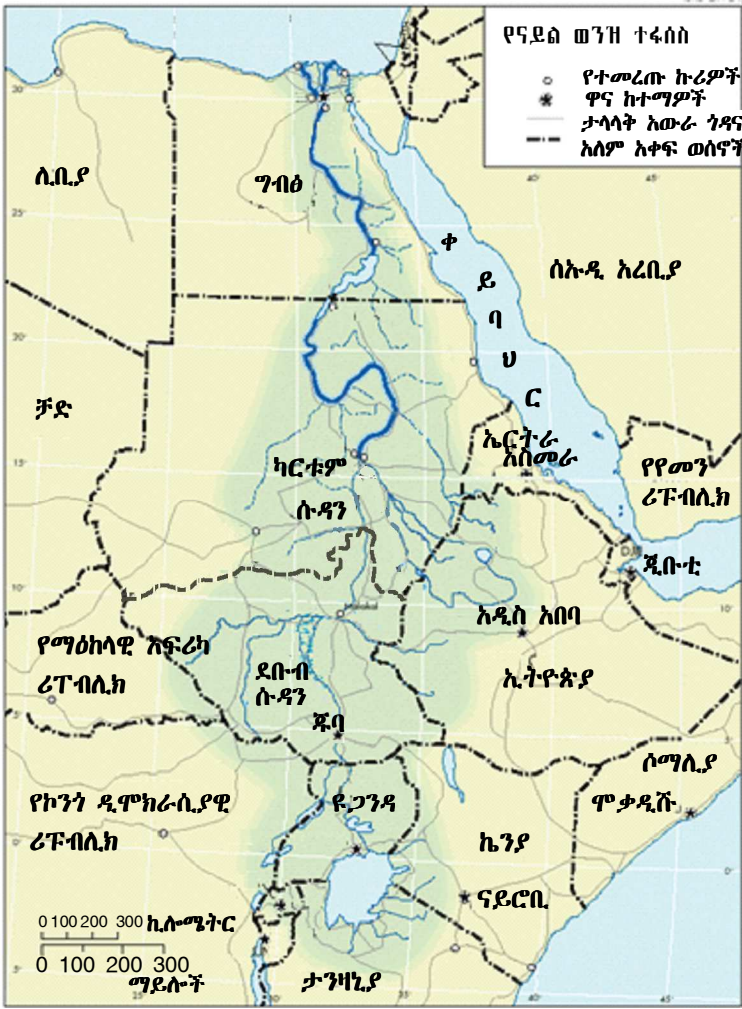
ናይል በዓለም ረዥሙ ወንዝ ነው። የወንዙ ተፋሰስ ስፋት ከሦስት ሚሊዮን ካሬ ማይሎች ይበልጣል። የናይል ተፋሰስ አገሮች እኩል መጠን ያለው ውኃ ለናይል ወንዝ አያቀርቡም። ለምሳሌ ግብፅ ለናይል ወንዝ ምንም ውኃ አታቀርብም። የሌሎችም አስተዋፅዖ በጣም ትንሽ ነው። ኢትዮጵያ ግን ለናይል ወንዝ ከፍተኛውን የውኃ መጠን ታቀርባለች። የናይል ወንዝን ውኃ 86 ከመቶ የምታቀርበው ኢትዮጵያ ናት። የተቀሩት አገሮች ድርሻ 14 ከመቶ ብቻ ነው። ከዚህም በላይ በኢትዮጵያ የሚገኘው ጥቁር አባይ በየዓመቱ ከፍተኛ መጠን ያለው የሰላም አፈር መጠን ወደ ሱዳንና ግብፅ ያጓጉዛል። ጥቁር አባይ የተባለውን ስያሜ ያገኘው አፈር ተሸክሞ ሲጓዝ ድፍርስ በመሆኑ ነው።

የተፋሰሱ ጠቅላላ ስፋት በአሥራ አንድ የተፋሰሱ ሀገሮች መካከል የተከፋፈለ ነው። እነዚህ አስራአንድ ሀገሮች ኢትዮጵያ፣ ቡሩንዲ፣ ኤርትራ፣ ዩጋንዳ፣ ታንዛኒያ፣ ሩዋንዳ፣ ኬንያ፣ ደቡብ ሱዳን፣ ሶሜን ሱዳን፣ ግብጽና የኮንጎ ዲሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ ናቸው። አስራ አንዱ ሀገሮች የናይል ተፋሰስ ሀገሮች በመባል ይታወቃሉ።

የናይል ተፋሰስ የአጋርነት ግብ

የናይል ወንዝ ውኃ በፍትሐዊ አጠቃቀም ላይ የተመሠረተ አይደለም። ግብፅ ከሁሉም በበለጠ በናይል ወንዝ ውኃ ተጠቃሚ ናት። ከግብፅ ቀጥሎ በናይል ወንዝ ተጠቃሚ የሆነችው ሀገር ሶሜን ሱዳን ናት። እ.ኤ.አ.

ከ1990 ጀምሮ ይህን የተዛባ የውኃ አጠቃቀም ለመለወጥ ሙከራ ተደርጎ ነበር። ሙከራው የተጀመረው የናይል ተፋሰስ ኢኒቬቲቭ በሚል ድርጅት ነበር። ድርጅቱ የኮሬንቲ ኃይል የመጠቀም፣ የውኃ ሀብት አጠቃቀም አግባብነትና የአካባቢ ጥበቃን በተመለከተ በጋራ ኘሮጀክቶች እውን መሆን ላይ የሚሠራ ነው። እነዚህን ኘሮጀክቶች እውን ለማድረግ እ.ኤ.አ. ከ1990ዎቹ ጀምሮ የተለያዩ ጉባኤዎች ተካሂደዋል። በቅርቡ ማለትም እ.ኤ.አ. በ2009 በግብፅ የድርጅቱ ስብሰባ ተካሂዷል። በዚህ ጉባኤ የናይል ወንዝን በእኩልነትና ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ለመጠቀም የሚያስችል ረቂቅ የስምምነት ሰነድ ይፈርማል ተብሎ ተገምቶ ነበር። ሆኖም ግብፅና ሶሜን ሱዳን ስምምነቱን ለመፈረም ፈቃደኛ አልሆኑም። ይሁን እንጂ ከግማሽ በላይ የሚሆኑት የተፋሰሱ አባል ሀገሮች የስምምነቱን ሰነድ ፈርመዋል። የግብፅና የሱዳን መንግሥታትም አዲሱን የተፋሰሱን ስምምነት ለመፈረም ፈቃደኝነታቸውን አሳይተዋል።

ምሥል 4.6 የናይል ተፋሰስ

በምሥራቅ አፍሪካ በሁለት ወይም ከሁለት በበለጡ ሀገሮች ንዑሳን ድርጅቶች ተቋቁመዋል። እነዚህ ሀገሮች የራሳቸው ወሰን ወይም ግዛት አላቸው። ይህም ማለት እያንዳንዱ ንዑስ ድርጅት የሚንቀሳቀስበት ወሰን አለው ማለት ነው። ስለዚህ የንዑስ ድርጅቶቹ ተፈጥሮአዊ መገኛ የእያንዳንዱን ሀገር ወሰን ያገናዘበ ነው። ለምሳሌ የምሥራቅ አፍሪካ የልማት በይነ መንግሥታት በምሥራቅ አፍሪካ ከተቋቋሙት ንዑሳን ድርጅቶች አንዱ ነው። ስለዚህ የንዑስ የድርጅቱ ተፈጥሮአዊ መገኛ ከአባል ሀገሮች ወሰን ወይም ግዛት ጋር የተገናዘበ ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.6

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- የናይል ተፋሰስ ሀገሮችን ዘርዝሩ።
- የናይል ወንዝን የሚፈጥሩትን ሁለት ወንዞች ስም ጥቀሱ።
- በኢጋድም ሆነ በናይል ተፋሰስ ኢኒሼቲቭ ውስጥ በአባልነት የሚሳተፉት ሀገሮችን ዘርዝሩ።
- የምሥራቅ አፍሪካ የልማት ባይነ መንግሥታት ግቦች ምንድናቸው?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- የምሥራቅ አፍሪካ የአጋርነት ንዑስ ድርጅቶች የአጋርነት ግቦችን የሚይዩባቸው ቻርት አዘጋጁ
- ከክፍል ውይይት በኋላ ቻርታችሁን በክፍላችሁ ግድግዳ ላይ ስቀሱ። ቻርታችሁ የሚከተለውን መምሰል አለበት

የንዑስ ድርጅቱ ስም	የአጋርነት ግቦች

- የምሥራቅ አፍሪካን ንድፍ ካርታ በመሥራት የሚከተሉትን አመልክቱ
 1. የኢጋድ አባል ሀገሮች
 2. የናይል ተፋሰስ ሀገሮች

የምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ

የምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ አምስት ሀገራትን የያዘ ነው። እነሱም የኬንያ ሪፐብሊክ፣ ዩጋንዳ፣ የተባበሩት የታንዛንያ ሪፐብሊክ፣ የሩዋንዳ ሪፐብሊክና የብሩንዲ ሪፐብሊክ ናቸው። የምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ መቀመጫው በታንዛንያ አሩሻ በምትባል ከተማ ነው።

የምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ የአጋርነት ገብ

የምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ በ1991 ዓ.ም ሲቋቋም ሦስት ሀገራትን ኬንያን፣ ዩጋንዳንና ታንዛንያን በአጋርነት ይዞ ነበር። በ1992 ዓ.ም የሩዋንዳ ሪፐብሊክና የብሩንዲ ሪፐብሊክ ማኅበረሰቡን በመቀላቀል ከ1999 ዓ.ም ጀምሮ የማኅበረሰቡ ሙሉ አባል ሆነዋል።

የማኅበረሰቡ ዓላማ የበለጸገ፣ ተወዳዳሪ፣ ሰላማዊና የተረጋጋ፣ በፖለቲካዊ አስተዳዳሪ የተዋሐደ ምሥራቅ አፍሪካን መፍጠር ነው። በተጨማሪም ተወዳዳሪነትን፣ ዕሴት የሚጨምር ንግድና ኢንቨስትመንትን በማሳደግ መሠረተ ሰፊና ጠንካራ ምጣኔ ሀብታዊ፣ ሥነ መንግሥታዊ፣ ማኅበራዊና ባሕላዊ ውሕደትን በመፍጠር የምሥራቅ አፍሪካን ሕዝብ የኑሮ ደረጃ ለማሻሻል ይሠራል።

የምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ በአባል ሀገራት መካከል ትብብርን በማጠናከር በጋራ ጥቅም ላይ የተመሠረተ ምጣኔ ሀብታዊ፣ ሥነ መንግሥታዊ፣ ማኅበራዊ ዘርፍን ማሳደግ ተቀዳሚ ዓላማው አድርጎ ይንቀሳቀሳል። በዚህ መሠረት የጋራ ገበያ በመመሥረት የጋራ ገንዘብ እንዲኖራቸው ለማድረግ በመጨረሻም አባል ሀገራትን በማዋሐድ የምሥራቅ አፍሪካ መንግሥታት ፌዴሬሽን ለመመሥረት እየተንቀሳቀሰ ነው።

ቀጠሎ ቃላት

መርዥ- አካልን የሚጎዳ ወይም ሞት ሊያስከትል የሚችል አደገኛ ነገር።

መገሰሰ- ማኅበራዊ ተቀባይነት ማጣት።

መገሰሰ- መደፈር።

መደፈር- ከራስ ፈቃድ ውጭ በሌሎች ሰዎች አማካይነት ክብርን ማጣት።

መድሰዎ- ዝቅ አድርጎ የማየት ሁኔታ።

ስውር ረሃብ- በተመጣጠነ ምግብ እጦት ምክንያት የሚከሰት ረሃብ ሲሆን በአካላዊ ዕድገት ላይ ተጽዕኖን ያሳድራል፤ ሕመም ያስከትላል።

ትብብር- ከሌሎች ጋር በመሆን በተመሳሳይ ክንውን ላይ መሳተፍ (አብሮ መሥራት)።

ሕጋዊነት- ከሌሎች ጋር በመደጋገፍ ተመሳሳይና ጠቃሚ ተግባር መፈጸም ወይም ማከናወን።

ሕደጅ- ጉዳት የሚያስከትል።

እናት ስባት ያጡ- እናትና አባት የሞቱባቸው ወይም በአጠገባቸው የሌሉ።

ከሕደጋ ማምሰጥ- ነፃ መሆን፤ ከችግር ራስን ማላቀቅ፤ ከታሰሩበት ወይም የታሰሩ ያህል ከሚመሰል ሥፍራ ራስን ነፃ ማውጣት።

ገዳታ- መደረግ ያለበት።

ደህንነት- ከሕደጋ መጠበቅ

ድርቅ- ለረጅም ጊዜ አነስተኛ ዝናብ ወይም ምንም ዝናብ የማይኖርበት ወቅት።

የቆዳ ስፋት- የአንድ ሀገር ወይም አካባቢ ጠቅላላ የመሬት ስፋት።

የሕጋዊነት ገብ- አጋሮች ይገኛል ብለው የገመቱት ወይም የጠበቁት የውጤት መድረሻ።

የጋራ ፕረት- በተመሳሳይ ፍላጎት ላይ ተመሥርቶ ችግርን ለመፍታት ወይም ልማት ለማካሄድ የሚደረግ የትብብር ርብርብ።

ፈንጂ- በቀላሉ የሚፈነዳ ወይም ሊፈነዳ የሚችል።

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት- የሕዝብ ቁጥር በቅጽበት መጨመር።

ማጠቃለያ

- የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮችን ከሚፈታተኑአቸው ችግሮች እንዲሁ የኤች አይ ቪ/ኤድስ መስፋፋት ነው። ይህ ችግር ለከፍተኛ የምጣኔ ሀብት ውድቀትና ለማኅበራዊ ችግሮች መከሰት ምክንያት ነው። የወላጆች መምትን ከማስከተሉም በላይ ልጆች ያለወላጅ እንዲቀሩ ያደርጋል። እነዚህ ልጆች ደግሞ የኅብረተሰቡን ድጋፍ ይፈልጋሉ። የተማሩና ሙያ ያላቸው በኤች አይ ቪ/ኤድስ ምክንያት ሲሞቱ ልማትን የሚጎዳ የምጣኔ ሀብት ችግር ያጋጥማል። ስለዚህ ኤች አይ ቪ/ኤድስን ለመዋጋት ንቁ የማኅበረሰብ ተሳትፎ ያስፈልጋል።
- በምሥራቅ አፍሪካ ሌላው አሳሳቢ ችግር ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት ነው። ይህ ፈታኝ ሁኔታ በክልሉ ከፍተኛ የምግብ እህል እጥረት እንዲከሰት ምክንያት ሆኗል። ለአካባቢ መራቆትም አስተዋጽኦ አድርጓል። የሰዎች ቁጥር መጨመር ለሕይወት በሚያስፈልጉ ልዩ ልዩ ነገሮች ላይም ተጨማሪ አቅርቦትን ይጠይቃል። ሰዎች ለሚኖሩበትና ለሚሠሩበት ተጨማሪ ሥፍራ ይፈልጋሉ። ይህን ለማሟላት ደግሞ ዛፎች ይቆረጣሉ። ዛፎች ሲቆረጡ የደኖች ውድመት ይከተላል። ይህ ለዱር እንስሳት መጥፋት ምክንያት ይሆናል። የአፈር መከላትም ስለሚከሰት የግብርና ምርታማነት ይቀንሳል። በአጠቃላይ ችግሮቹ ሲጎዳኑ በምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች ምጣኔ ሀብታዊ እድገት ላይ ተጽእኖ ያሳድራሉ።
- እያንዳንዱ ዜጋ ለሕፃናት መብት መጠበቅና ደኅንነት ትኩረት ሊያደርግ ይገባዋል። ይህ ደግሞ የሕፃናት መብት ጥሰትንና ከአደጋ የመከላከል ተግባራትን ያካትታል።
- የኅብረተሰብን ሕግና ደንብ ማክበርና ኅብረተሰቡ የሚቀበላቸውን መልካም ነገሮች መከተል ያስፈልጋል። መደረግ ያለባቸውንና መደረግ የሌለባቸውን ነገሮች ጠንቅቆ ማወቅም ይገባል።
- የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች በርካታ ችግሮችን ይጋራሉ። ለችግሮቹ መፍትሔ ለማግኘት ሀገሮች መተባበር አለባቸው። ለችግሮቹ መፍትሔ ለማግኘት አንዱ መንገድ በጋራ የሚሠሩ ክልላዊ ድርጅቶችን ማቋቋም ነው። በምሥራቅ አፍሪካ በርካታ ክልላዊ ድርጅቶች ተቋቁመዋል። የምሥራቅ አፍሪካ የልማት በይነ መንግሥታትና የናይል ተፋሰስ ኢኒቪትቭ በክልሉ የሚገኙ ድርጅቶች ናቸው። ኢጋድ ወይም የምቅራቅ አፍሪካ የልማት በይነ መንግሥታት በክልሉ የልማት ጉዳዮች ላይ አበክሮ ይሠራል። የናይል ተፋሰስ ኢኒቪትቭ ግን በናይል ወንዝ ውኃ ፍትሃዊ አጠቃቀምና ለልማት መዋል ላይ ያተኩራል።

ምዕራፍ አራት

የክስ ጥያቄዎች

ሀ. ትክክል ለሆኑት ዓረፍተ ነገሮች እውነት ትክክል ላልሆኑት ደግሞ ሐሰት ብላችሁ መልሱ።

1. በአሁኑ ጊዜ የኤች አይ ቪ/ኤድስ መስፋፋት ችግር ላያስከትል ይችላል።
2. ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት ለአካባቢ መጎዳት ቀጥተኛ አስተዋጽኦ አለው።
3. የሕፃናትን መብትና ደኅንነት መጠበቅ የመንግሥትና የኅብረተሰብ ኃላፊነት ብቻ ነው።
4. ጎጂ ልማዳዊ ድርጊት ለሕፃናት መብት ጥሰት አስተዋጽኦ ያደርጋል ማለት ያስቸግራል።

ለ. በ "ለ" ረድፍ ሥር የሚገኙትን በ "ሀ" ረድፍ ሥር ከሚገኙት ጋር አዛምዱ።

"ሀ"	"ለ"
5. ከፍተኛ የናይል ወንዝ ተጠቃሚ	ሀ. ቡሩንዲ
6. ለናይል ወንዝ ከፍተኛው ውኃ አቅራቢ	ለ. ሩዋንዳ
7. የናይል ተፋሰስ አባል ያልሆነ ሀገር	ሐ. ሱዳን
8. የምሥራቅ አፍሪካ በይነ መንግሥታት መቀመጫ	መ. ኢትዮጵያ
	ሠ. ግብፅ
	ረ. ጂቡቲ

ሐ. ትክክለኛውን መልስ መርጣችሁ የመልሱን ፊደል በደብተራቻችሁ ላይ ጻፉ።

9. ከሚከተሉት አንዱ ለእሳት ቃጠሎ መንሥኤ አይሆንም።

ሀ. በየቦታው የተጣለ የሲጋራ ቁራጭ	ሐ. የተላጠ የኮረንቲ ሽቦ
ለ. በረኪና	መ. ፈንጂ
10. ከሚከተሉት አንዱ ለከፍተኛ የጤና መታወክ አደጋ ያጋልጣል።

ሀ. የተመረተበትና ጊዜው ያለፈበት የታሽጎ ምግብ	ሐ. ፈንጂ
ለ. የተላጠ የኮረንቲ ሽቦ	መ. የርጅት ፍንጣሪ
11. በጥንቃቄ ከተጠቀሙበት አደጋ አያስከትልም

ሀ. ኬሚካሎችን መቅመስ	ሐ. የተላጠ የኮረንቲ ሽቦ
ለ. በሐኪም ያልታዘዘ መድኃኒት መውሰድ	መ. እሳት

መ. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ለእያንዳንዳቸው አጭር መልስ ስጡ።

12. በተባበሩት መንግሥታት የተደነገጉትን መሠረታዊ የሕፃናት መብቶችን ጻፉ።
13. የሕፃናት መብት ጥሰት መንሥኤዎችን ዘርዝሩ።
14. በምሥራቅ አፍሪካ የሚገኙ ክፍለ አኅጉራዊ ድርጅቶችን ዘርዝሩ።

ሠ. የሚሠሩ ነገሮች

ሀ. በሚከተለው ርዕስ ላይ መረጃ በመሰብሰብ ባለ ሦስት ገጽ ዘገባ አቅርቡ፡-

«ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በተፈጥሮ እፅዋት ላይ ያለው ተጽእኖ»

ለ. መረጃ ስትሰበስቡ በሚከተሉት ጉዳዮች ላይ ለማተኮር ሞክሩ

- የተፈጥሮ እፅዋቱ የቀድሞ ሁኔታ
- በዚያን ጊዜ በእፅዋቱ አካባቢ ይኖሩ ስለነበሩት የዱር እንስሳት
- እነዚህ የዱር እንስሳት በአሁኑ ጊዜ በአካባቢው መገኘታቸውን ወይም አለመገኘታቸውን
- እንስሳቱ በአካባቢው ካልተገኙ ላለመገኘታቸው ምክንያቱ ምንድነው?
- የተፈጥሮ እፅዋትን ለመንከባከብ ምን ዓይነት መፍትሔዎች ትጠቁማላችሁ?

ረ. የቡድን ውይይት

1. በትምህርት ቤታችሁ ወይም በሠራራችሁ ማንኛውንም ሰው ሊጎዱ የሚችሉ ጉዳዮችን ለዩ። ምሳሌ፡- ብክለት፣ የደን ውድመት፣ የመኪና መንገድ አጠቃቀም፣ የመጠጥ ውኃ ወዘተ.
2. የበለጠ ለመረዳት በጉዳዮቹ ላይ ተወያዩ። ጉዳዮቹን ስትመርጡ የማያስፈልጉትን ማስወገድ ትችላላችሁ።
3. ቅድሚያ የሚሰጣቸውን በመለየት ጉዳዮቹን በቅደም ተከተል ማስቀመጥ ይገባችኋል።
4. ችግሮቹን ለማስወገድ የሚያስችሉ መፍትሔዎች ጠቁሙ።

ፍተሻ

ልታክናውኗቸው የምትችሏቸውን ተግባራት ለመግለጽ ፊት ለፊት በተሰጡት ሣጥኖች ውስጥ ይህን(✓)ምልክት አስቀመጡ።

- 1. ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምን እንደሆነ ማብራራት እችላለሁ።
- 2. ኤች አይ ቪ/ኤድስ ሊተላለፍባቸው ከሚችሉባቸው መንገዶች ዋንኞቹን መዘርዘር እችላለሁ።
- 3. የኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ ዘዴዎችን መለየት እችላለሁ።
- 4. ኤች አይ ቪ/ኤድስ በምጣኔ ሀብትና ሕዝባዊ ጉዳዮች ላይ በሚያስከትለው ተፅዕኖ ላይ መወያየት እችላለሁ።
- 5. ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በምሥራቅ አፍሪካ ተፈጥሮአዊ አካባቢ ላይ የሚያስከትለውን ተፅዕኖ ማስረዳት እችላለሁ።
- 6. የሕፃናት መሠረታዊ መብቶችን ማብራራት እችላለሁ።
- 7. በኢትዮጵያ የታወቁ የሕፃናት መብቶች ጥሰቶችን መለየት እችላለሁ።
- 8. ለእኔና ለአቻዎቼ መብቶች መጠበቅ ኃላፊነት የሚወሰዱትን ድርጅቶች መዘርዘር እችላለሁ።
- 9. አደጋ የሚያመጡ ሁኔታዎችንና ማምለጫ ዘዴዎችን ማስረዳት እችላለሁ።
- 10. በምሥራቅ አፍሪካ የሚገኙ ክፍለ አካባቢዎች ድርጅቶችን መዘርዘር እችላለሁ
- 11. በምሥራቅ አፍሪካ ክፍለ አካባቢዎች ድርጅቶች የአጋርነት ግቦች አጭር መግለጫ መስጠት እችላለሁ።